

THE ROMANIAN POETIC LANGUAGE IN THE SECOND HALF OF THE 20TH CENTURY

Andreea Emanuela VÎLCESCU,
PhD Candidate; University of Pitești

Abstract: The present study considers the evolution of the stylistic language in the second half of the 20th century as a consequence of the revolutionary social spirit powered by the period of the Two World Wars. The study consists of three subchapters, as follows: the first subchapter, entitled The postwar literary space briefly presents some important aspects regarding the intention of postwar literature, but also the directions in which it is heading; the second subchapter on Modernizing poetic language (postwar) demonstrates with arguments from poetic works how language evolved in post-war, and the third chapter Themes and lyrical motifs in the second half of the twentieth century presents some of the themes and lyrical motives common in post-war opera.

Keywords: nihilism, retrograde, telegraphic, transparency, splitting.

1. Spațiul literar postbelic

Secolul al XX-lea poate fi considerat, în mare parte, un secol al anarhiei, al instabilității și al insecurității, consecințe ce au avut drept principală cauză cele două războaie mondiale – prima jumătate a secolului -, dar și din cauza instalării regimului comunist, care a durat aproximativ 50 de ani în țara noastră, instalat oficial în urma celui de-Al Doilea Război Mondial.

Deschizând un nou peisaj estetic în beletristică, generațiile postbelice au oferit direcții viabile și concordante realității actuale: apelul la fragmentarism și discontinuitate, la mesajul telegrafic sau jurnalistic, opțiunea pentru prozaism, predilecția față de tranzitivitate și transparență. Totodată invenția imagistică, harul asamblării cuvintelor rarissime sau chiar opuse, materia lirică exotica determină dislocarea de spiritul tradiționalist retrograd pe care a doua jumătate a veacului al XX-lea o transmite generațiilor viitorului. La aceste schimbări de paradigme, au participat inclusiv autori ce și-au început activitatea literară până în perioada anilor 1950, cum ar fi Gellu Naum, Virgil Teodorescu, Ion Caraion, Sașa Pană, Geo Dumitrescu, personalități ce au reușit să resusciteze neoavangardismele și neomodernismele.¹

Este de menționat aportul lui Virgil Teodorescu în literatura română, poetul cu una dintre cele mai inedite contribuții: *Poem în leopardă* (1940); ceea ce interesează cel mai mult este ideea de a reda un fragment liric într-o limbă inventată chiar de poetul însuși: Sobroe algoa doay toe founod... Sobroe algoa doay toe founod woo oon toe Negaru Hora urboe². Debutând cu un astfel de poem exotic, este de așteptat ca Virgil Teodorescu, ajuns la apogeul creației sale, să ofere liricii românești poeme în note suprarealiste; el însuși fiind asemenea unui motor cu reacție avangardistă: *bombele*

¹Spiridon, M., Lefter, I. B. et alii, 1978, p.12

² [https://www.poezie.ro/index.php/poetry/13899098/Poem_%C3%AEn_leopard%C4%83_\(fragment\)](https://www.poezie.ro/index.php/poetry/13899098/Poem_%C3%AEn_leopard%C4%83_(fragment)); accesat la 16 mai 2021; 19: 15

*zburătoare s-au căsătorit cu infirmierele uriașe / într-un moment de lașitudine, mașinile de cusut / au părăsit, plictisite, casa părintească*³ //

Opera literară postbelică este strigată în stradă, nu mai este aceeași cu cea recitată în saloanele de lux franțuzești; conservă încă - se pare - din spiritul avangardist, zguduitor: *privind înapoi peste vîrfuri, / de sus, de departe, / acele țipete, acele lătrături, / strigătul, urletul, hohotul, / țeș împreună un altfel de muzică.* //⁴. Totuși, atitudinea anti-patriotardă și anti-exagerări anti-naționaliste fusese exprimată și în contextul istoric al războiului, în acest sens fusese înființată o mișcare literară de opoziție prin intermediul poeziei refugiului ardelean, numită, mai nou, *Cercul Literar de la Sibiu*, după ce fusese anterior denumită *Cercul literar Octavian Goga*. Noul cerc literar era condus de Lucian Blaga, iar la întruniri se remarcă reprezentanți literari ai deceniului al patrulea al secolului al XX-lea: Petre Hossu, Ion Oana, Radu Stoichiță, Radu Stanca, Romeo Dăscălescu, Ștefan Augustin Doinaș, Ioanichie Olteanu, Ion Negoïtescu etc.⁵

Revenind la literatura postbelică, se poate afirma faptul că discursul verbal pune în lumină o logică decodabilă prin experimente filosofice. Opțiunea pentru lirismul arborescent românesc este, probabil, o influență a stilului prozastic al poezilor francezi Francis Ponge și André Breton, poeți ce revoluționează discursul francez modern. Sub hegemonia prozaicului domnește sașietatea culturală, a plăcerii și predispoziției față de oralitate: *Și în schimb ce mi se dă ? / Doar aerul. / Prin aer trec / destinele de legătură, prin aer cad / prelung / ca printr-un imn / și se înalță și cad iar și fug / de la zei până la regii ce dorm [...] ducându-le adevărul și sîngele și condamnarea / la pierderea ochilor.* //⁶. Aceste incompatibilități de mentalitate reprezintă modalitatea de ironizare a vechilor tipare, a unei lirici ieșite de multă vreme din garanție - pentru că acum poezia se autodepășește - ; își permite orice: chiar să adopte o textură similară celei de tip boustropheodon. Poeții din a doua jumătate a secolului al XX-lea militează pentru astfel de manifestări lirice chiar cu riscul de a fabrica o poezie mutilată. Intenția acestora nu este însă aceea de a făuri o poetică defectuoasă, ci una care pledează pentru originalitatea construcției fără restricții lingvistice, iar instaurarea unui astfel de regim literar și lingvistic nu coincide cu scindarea totală și cu aversiunea față de regresia în trecut. Din contră, aceste manifestări contra poezicii - standard doresc să atragă atenția asupra substanței poeziei dizolvate, un lirism al interiorității, așa cum se poate deduce din poemul lui Mircea Ivănescu: *poezia nu trebuie să fie reprezentare, / serie de imagini - așa scrie. poezia / trebuie să fie vorbire interioară.* //⁷

Poeții postbelici susțin concepția conform căreia războiul social trebuie demascat, iar pentru a face cunoscute astfel de concepții este necesară o lirică deconcertantă, adoptând o atitudine nihilistă în proiecție utopică. Conflictul social se poate produce în mod paradoxal prin absența agentului uman, absența în sine constituind războiul nedeclarat, zdrobirea inimii; acțiunile umane putând fi preluate de

³ Teodorescu, V., 1984, p.149

⁴ Ghica, M., 1985, p.13

⁵ Valea, L., 2002, p.213-214

⁶ Mugur, F., 1970, p. 125.

⁷ Ivănescu, M., 1997, p. 23.

către obiecte mașinale, care, o recunoaște autorul *Orașului cu un singur locuitor*, își dovedesc inutilitatea dacă nu sunt controlate de către om. Tocmai prin nihilism este reliefată însemnătatea factorului uman: *nimeni, nimic, niciunde / atâta știe să spună mașina care / altădată storcea portocale, / făcea frișcă, măcina cafea / mașina de gătit universală / s-a prostit / niciodată omul / nu va putea fi înlocuit //*⁸ sau a viziunii asupra unei existențe în derivă: *Nu nu nu și nu / nimic altceva decât negru / noian de negru*⁹

Judecând în ansamblu, poezia de după al după Al Doilea Război Mondial a avut caracteristicile, la majoritatea poezilor, comparabile cu cele propuse de literatura universală de-a lungul timpului, și anume cele ale restaurării unui regim liric pentru metabolismul unei poezii cu funcții dereglate. Poezii români au convers spre discursul deliricizant, fiecare prin metodă caracteristică personală. De la experimentalistii anilor '60 -'70 – privit ca fenomen de *dezgheț* - până la generațiile cele mai tinere ale prezentului. Astfel, lirismul oniric al lui Leonid Dimov, Emil Brumaru, Virgil Mazilescu etc oferă un hibrid liric între romantism și ermetism, continuat de lirismul încifrat, dar conciliator al generației poezilor *necuvintelor*, deschisă de Nichita Stănescu, agitat însă de literatura subterană a *generației în blugi* prin poezia arborescentă a lui Mircea Cărtărescu sau prin haiku-ul lui Florin Iaru. În ascensiune, poezia după '90 dă tonul limbajului stradal și de prin piețe; tranzitivitatea și banalitatea întâmplărilor fac obiectul poeziei: *Aseară am trecut pe lângă / O mîță am crezut că se scarpină că-i ajunseseră puricii / până-n gît că-i rodeau spinarea până la sînge / că-i înghițeau strat după strat carnea / "Sau se zbenguie în călduri ?" m-am întrebat.*¹⁰

2. Modernizarea limbajului poetic (în postmodernism)

2.1. Din punct de vedere lexical, infiltrarea anglicismelor, a franțuzismelor, italianismelor, precum și a termenilor pătrunși pe filieră străină în opera lirică nu reprezintă un act bizar în lirica postbelică, dimpotrivă, acestea antrenează ermetismul discursului poetic: Florin Iaru: *honey, text-party, Vive la France*¹¹; Lucian Vasiliu: *am compus L'Inno di frate Sole*¹², *International year of the child*¹³, Marin Sorescu: *Prions attachez votre centures et de ne pas fumée !*¹⁴; termeni sau expresii de argou: *Pa și pusi!*¹⁵; *Așa cum îmi mâncase ea fîcații, / așa voiam să-i mămânc și eu fîcații*¹⁶; invective: *Paștele mă-si*¹⁷; sau exprimări populare *cu o sacoșe mai grea*¹⁸, *vă miroasă*¹⁹.

2.1.1. Limbajul denotativ resemantizat apare la foarte mulți dintre poezii postmoderni; acest aspect este foarte evident în lirica lui Mircea Dinescu. Deși în fabrica

⁸ Vișniec, Matei, 2004, p.168-169

⁹ Iaru, F., 1990, p.74

¹⁰ Bodiu, A., 2000, p.14

¹¹ Iaru, F., 1990, p.21.

¹² Vasiliu, L., 1983, p.40

¹³ Ibidem, p.58

¹⁴ Sorescu, M., 1976, p.139

¹⁵ Idem

¹⁶ Vișniec, M., 2004, p.219.

¹⁷ Iaru, F., 1990, p.33

¹⁸ Naum, G., 1971, p.31

¹⁹ Iaru, F., 1990, p.29

de poezie a lui Mircea Dinescu nu se găsesc prea multe elemente din sfera livrescului și nici a celui neologic – limbajul tinde să fie pur-denotativ însă resemantizat- ceea ce adaugă produselor lirice un plus de creativitate individuală, nativă și îi particularizează stilul. Sintagme precum *rîu de porumbei*, *femei cu capete de cai*, *civilizația furnicilor vorbitoare*, *petrolul divin*, *ninsoarea trandafirilor definitiv*, *lan de secară electrică*, *ciolane de fluturi* etc sunt frânturi de mituri totemice, sacrosanctice sau fitomorfe. Fenomenul resemantizării se manifestă și în lirismul cărtărescian, unde poemul devine un fragment de lectură anatomică; omul capătă o mentenanță similară utilajelor mecanice: *mi-am deșurubat coastele / ca să înghit vastele / mi-am pus în prelungire / intestinul gros, pancreasul, intestinul subțire / glandele endocrine și seul/ [...] / mi-am înnodat de cârja aortă ganglionii nervoși / mi-am tăiat creierul mic în felii și curele. //*²⁰

2.1.2. Interferența limbajului tehnic cu cel beletristic. Modernizarea limbajului se realizează și prin lărgirea sferei poeticului prin intermediul poetizării unor termeni dintr-un anumit domeniu, proiectați într-un domeniu diferit sau cu totul opus față de domeniul din care acesta provine: De pildă, în lirismul lui Mircea Cărtărescu interferează termeni din domeniul biologiei, în special anatomiei sau zoologiei cu elemente din domeniul chimiei, fizicii, biologiei sau astronomiei: *aminoacizi*, *enzime băloase*, / și din *ribozomi*, *membrane fosforice*, *sucuri*, *mătase / se încropiră celule vii. //*²¹; fenomenul se produce ca o nevoie de integrare a științelor exacte în cele umaniste; explicația fiind probabil că orice domeniu ar trebui cumva să sensibilizeze în ciuda ridiculității asocierilor lexicale: *mai sus spre ce, cu licărire de mușama*, / când din *mucilagii și viții / au apărut celenteratele*, *aricii de mare și trilobiții / încrângături*, *seminții*, *ecosisteme și rase / cu articulații*, *cefalotorace*, *glande*, *oase*, / *scoici cu bale și sînge albastru / meduze vezicante*, *în voal măiastru [...] / sub comete și meteori și coroane //*²²

2.2. Morfologia reprezintă compartimentul lingvistic cu cel mai mare grad de conservare a stilului tradițional; totuși există și anumite excepții.

2.2.1. Minimalizarea substantivelor proprii. Redarea cu literă minusculă a substantivelor proprii având funcție de minimalizare a subiectului: *dumnezeu* (apare la mai mulți poeți postbelici.) sau foarte frecvent ca în poeziile lui Mircea Ivănescu (*sebastian*, *denisa*, *brașov*, *adriana bittel*, *frații karamazov*²³ etc.

2.2.2. Superlativele stilistice. La clasa adjectivului, transformările se produc uneori la nivelul gradelor de comparație; acestea fiind înlocuite de superlative stilistice – măsurători ai gradației cuvântului: *Desfășat de blăni și șube*, / *Dedesubt e numai bube. //*²⁴.

2.2.3. Desemantizarea verbului. Verbul suferă și el transformări, în exemplul: *N-ai să vii și n-ai să morți / N-ai să șapte între sorți / N-ai să iarnă, primăvară / N-ai să doamnă, domnișoară. //*²⁵ primul vers se sprijină pe omonimia verbului *vii* cu substantivul *vii* și pornind de la acest model schema gramaticală a viitorului se

²⁰ Cărtărescu, M., 1985, p.15

²¹ Cărtărescu, M., 1985, p.10

²² Ibidem, p.59

²³ cf. Ivănescu, M., 1997, p.12-130

²⁴ Arghezi, T., 1985, p.530

²⁵ Stănescu, N., 1985, p.28

deconvenționalizează; verbul viitorului fiind suplinat de alte părți morfologice; efectul fiind unul frapant.

2.2.4. Cuvântul-valiză. O altă tehnică utilizată în postmodernism este reprezentată de cuvântul-valiză, consecință a hibridilor lexicali; termenul rezultat conține o încărcătură semantică deosebită deși, în mod aparent, se înscrie în *sfera necuvintelor*. La Magdalena Ghica: *haosmos* (haos + cosmos), la Marin Sorescu: *visălogeală* (visare+pisălogeală); *descântotecă* (descântec + cinematecă), la Mircea Ivănescu: *pisicîine* (pisică+câine), *pisifone* (pisică + fon = sunete scoase de pisică), *broscoporc* (broască + porc). Totodată, moda hibridilor fantastici oferă o alură total neobișnuită discursului liric: *universul meduză își clatină clopotul unduitor / universul ou își învăluie peste centru membranele / universul cerc se aleargă pe sine înghițindu-și finalul / universul lentilă își reflectă imaginea în focarul / unui alt univers.*//²⁶.

2.2.5. Nume de mărci de produse sau firme de actualitate. Totodată, o tehnică de modernizare a limbajului în postmodernism este aceea a precizării în text a mărcilor de produse, de firme de actualitate: *și J & B-ul / să fumeze numai țigări de la pall-mall în sus*²⁷//

2.3. Din punct de vedere sintactic, poezia postbelică variază de la schema simplă de propoziții coordonate, brevilocvente, realizate prin juxtapunere, prin opoziție sau prin asociere, la poezia ramificată, cu aspect arborescent, textualist sau organizată ca schemă narativă. Mircea Cărtărescu pledează pentru poezia arborescentă, iar discursul său liric se sedimentează pe tehnica anamorfozei, ca și la alți colegi ai săi de epocă. Într-un stil redundant și mai grav decât atât – illogic, este organizată schema frastică la Gellu Naum; sintaxa este tăiată de elemente divergente, care împreună, creează delir verbal: *eu îți spun fiindcă trebuie să spun ar trebui / să adaug fiindcă trebuie să adaug / există o singură laptele ei / ar trebui să ar trebui chiar acum / vroiam eu mai de mult dar au intervenit niște / și a trebuit să de aceea nu se mai dar oricum* //²⁸

2.3.1. Propoziția principală incidentă îndeplinește funcție justificativă, explicativă, fiind o construcție suplimentară utilizată în scopul fie al localizării unei chestiuni, fie al dezambiguizării unei conversații. În poeme sporește aspectul oralității: *nu vi se pare că în ea pulsează, / ca să zic așa, / întreg universul ?* //²⁹; *Carpații sînt gustoși și fragezi / - Să nu pierd ideea luat de amintiri - / Merg și fără lămâie.* //³⁰

2.3.2. Propoziția atributivă introdusă prin *de* popular, substituit al pronumelui relativ *care*, îl introduce pe cititor într-un mediu de familiaritate: *Cum simți nevoia de moare după un chef.*³¹ sau introdusă prin *care*, nemarcat prepozițional, prin prisma anacolutului ca element introductiv în chintesența folclorică, a simplității firești: *Peștii și păsările, iarba, arborii / au decăzut din noi, din noi / și umbra care-o lasă arborii / cînd sunt.* //³²

²⁶ Ghica, M., 1985, p.38.

²⁷ Cărtărescu, M., 1985, p.166

²⁸ Naum, G., 1971, p.31

²⁹ Vișniec, M., 2004, p.61

³⁰ Sorescu, M., 1976, p.70

³¹ Ibidem, p.146

³² Stănescu, N., 1985, p.29

2.3.3. Propoziția condițională introdusă prin conjuncția simplă *de* amplifică dorința, având nuanță estetică și poetică mai intensă decât a conjuncției *dacă*, iar tranziția în spațiul magic mult mai sigură: *de-ar trece-un circ s-o angajeze-o vară / n-aș mai simți a visului povară. //*³³

2.3.4. Propoziția concesivă realizată prin juxtapunere conferă impresia de lirism direct, răspicat, iar poezia capătă un spor de tranzitivitate: *Îți e, nu-ți e foame, treci peste munți*³⁴ sau, dimpotrivă, aglutinarea de propoziții concesive ce marchează minusurile și imperfecțiunea ca într-un jurnal de confesiuni: *Deși miros ca și cum aș fi iubit, / [...] / deși viața mi s-a dus dracului, / deși locuiesc pe suprafața unui ou, / deși fără tine nu mai pot trăi defel / [...] / deși, filf, pasărea zboară... / Rugați-vă de mine să răsar. //*³⁵

2.3.5. Propoziția subordonată consecutivă reprezintă un intensificator al actului descriptiv al discursului poetic și creează imagini vecine cu hiperbola: *Respirai cu atîta sfială / Încît aerul ud se inchega. //*³⁶. Nu este foarte frecventă în poemele postbelice, iar uneori nu este clar exprimată, iar atunci când este actualizată în discurs sporește efectul de limbaj livresc. Totuși, aceasta îl poate situa pe receptor în proximitatea folclorică atunci când este introdusă prin conjuncția *de*: *Se-ngrijește gospodina / De-nflorește și sulfina.*³⁷

2.4. Conectorii. Un rol foarte important manifestat la nivel frastic îl dețin conectorii fiind o clasă specială de elemente eterogene cu rol în constituirea raporturilor sintactice sau frastice, fiind partajați în conectori sintactici și conectori pragmatici. Din cauza lipsei de autonomie semantică deplină, conectorii conțin nuanțe semantice foarte fine, abia perceptibile vorbitorului obișnuit deși, în mod inconștient, el resimte schimbările de sens pe care aceștia le impun.

3.4.1. Conectori pragmatici. Spre deosebire de conectorii sintactici ce operează la nivel de frază, conectorii pragmatici leagă discursul de contextul extralingvistic care l-a generat, ceea ce face ca, în poezie, discursul să se îndrepte spre oralitate și tranzitivitate. Forța tranzitivă și tendința spre oralitate a conectorilor pragmatici sunt particularități ale poeziei postbelice, în mod special, postmoderne, și pot exprima:

- Confirmarea: *Și dragostea, într-adevăr, ți-e moartă*³⁸;
- Afirmația întemeiată pe acceptare prin tradiție: *zăpada, cum se spune, scrișnind, sub pași*³⁹;
- Insistența asupra a ceea ce a fost afirmat anterior: *hei, n-auzi că va ninge?*⁴⁰;
- Integrarea locutorului în discurs: *dă-mi voie să-ți spun / o poveste tristă*⁴¹;

³³ Dinescu, M., 1978, p.27

³⁴ Sorescu, M., 1976, p.139

³⁵ Stănescu, N., 1985, p.49

³⁶ Brumar, E., 2012, p.10

³⁷ Arghezi, T., 1985, p.489

³⁸ Păunescu, A., 2003, p.85

³⁹ Ivănescu, M., 1997, p.117

⁴⁰ Vișniec, M., 2004, p.23

⁴¹ Ibidem, p.22

- Ticuri verbale desemnând nevoia de continuitate, de reluare și de găsire a cuvintelor: *deci, cu alte cuvinte, continuând / [...] / și acuma, așadar, să stau, și scriindu-mi să-mi spun / că în felul acesta mai întârzii //* ⁴²;
- Exprimări consacrate în limbă, specifice limbajului oral: *Eu susțin contrariul, ori, hai, treacă de la mine / [...] / Aproape că ajungem la uite-o nu e //* ⁴³;
- Blestemul, prin intermediul expresiilor injurioase: *Dracu să vă ia de ziduri !* ⁴⁴

2.4.2. Conectorii sintactici sunt întâlniți atât în contextul verbal, cât și în exprimarea scrisă, asigurând coeziune și logică între cuvinte; ei pot exprima:

- Modalitatea prin intermediul comparației, având efectul creării de imagini în scopul de a-l localiza pe receptor într-un alt univers: *ca și cum / fluviile s-ar întoarce înapoi* ⁴⁵; *Respir de parcă suflu-n foc* ⁴⁶;
- Contrastul prin intermediul conjuncțiilor adversative sau locuțiunilor conjuncționale adversative: *nu cuvântul, ci strigătul. / nu strigătul, ci țipătul. / nu țipătul, ci urletul, / nu urletul, ci hohotul* ⁴⁷ ; *în schimb pentru prietenul tatălui lui vasilescu / închipuie o melancolică rună.* ⁴⁸ ; disjunctive: *Ori eu, ori tu, ori ambii, la casa de nebuni.* ⁴⁹;
- Repetabilitatea prin conjuncția copulativă *și*; aceasta are un rol iterativ la nivelul discursului; discursul liric capătă nuanță narativă: *am intra toți miriade de miriade / unul într-altul și-n unicul om / și el s-ar dezintegra în materie / și materia în lumină / și lumina în șoaptă / și șoapta în gând //* ⁵⁰;
- Stăruința prin intermediul conjuncției subordonatoare *să*, cu un foarte mare efect modalizator. În contextul următor are o forță de insistență imponderabilă; textul poetic se aseamănă celui juridic: *Să ningă biciut, să ningă val, / Să ningă consfințind sfârșitul lumii / [...] / Să ningă pentru cea din urmă oară, / Să ningă tot ce-a mai rămas de nins / [...] / Să dau un urlet sângeros de fiară, / Să mușc ninsoarea și să cad învins. //* ⁵¹;
- Acțiunea exprimată prin locuțiuni conjuncționale cu rol în focalizarea acțiunii: *Mai ales că ninge, / Nu se cuvenea / Nici un fir de doliu, / La fereastra mea. //* ⁵²

2.4.3. Elementele deictice. Totodată, un rol extrem de important îl au elementele deictice ca actualizatori ai momentului sau spațiului; formele deictice au o pondere destul de ridicată în poezia postmodernă prin aceea că acest tip de lirism are ca specificitate discursul direct, tranzitiv și spontan. Sunt, așadar, niște activatori ai actului verbal, conferind un spor de credibilitate în poemele cu tendințe suprarrealiste și să te

⁴² Ivănescu, M., 1997, p.160

⁴³ Sorescu, M., 1976, p.18

⁴⁴ Coșovei, T., 1976, p.56

⁴⁵ Ghica, M., 1985, p.32

⁴⁶ Păunescu, A., 2003, p.122

⁴⁷ Ghica, M., 1985, p.39

⁴⁸ Ivănescu, M., 1997, p.40

⁴⁹ Păunescu, A., 2003, p.42

⁵⁰ Ghica, M., 1985, p.32

⁵¹ Păunescu, A., 2003, p.140

⁵² Păunescu, A., 2003, p.30

*gândești la nemișcătoarea indiferență / a copacilor - și de aici ai să pleci acuma, curând. //*⁵³. Când sunt exprimate printr-un pronume sau adjectiv pronominal demonstrativ, referentul poate dobândi capacitatea de a exista în contextul respectiv în ciuda imposibilității în planul realității: *Aceste păsări, care mă distrug, / Ca tine înainte de-a-mi fi dragă, / Ce-ar fi dac-ar urma exemplul tău / Și-n mine ar începe brusc să tragă ? //*⁵⁴ sau cu formele demonstrative de depărtare: *din locul acela, în zarea fierbinte a mării - răsărea luna.*⁵⁵

2.5. Nivelul stilistic. Una dintre inovațiile majore la nivel de limbaj ar fi resemantizarea ar fi sau accentul pe limbajul conotativ resemantizat sau prin lărgirea sferei semantice prin aglomerarea de elemente din diverse domenii (împletirea ariei științifice cu aria beletristică, conducând, în mod inevitabil, la o nouă tehnică stilistică. Cuvinte de laborator sunt aduse în aria filologică și filozofică.

2.5.0. Metaplasme.

2.5.1. Paronomaza, figură ce adaugă un spor de expresivitate contextului în care operează, deschizând o sferă largă interpretării, bazată pe un joc de paronime: *sub pasăre cu măduva aceea / cu văduva aceea (nici măcar) / cu văduva spinării pe spinare //*⁵⁶.

2.5.2. Repetiția vocalică: *U, u, strigau oamenii*⁵⁷ sau consonantică (mai puțin) contribuie la specificul instrumentarului discursului liric postbelic, desemnând nevoia de comunicare prin intermediul alfabetizării ca spre un regres în infantilitate. Pe de altă parte, repetiția lexicală produce reverberații mistice coincizând cu nevoia disperată de livrare a ideilor, a panseului prin intermediul energiei atmosferice: *nu sînt dezmaț, nu sînt rană, / nu sînt ale limbii, nici ale trupului, / nu sînt neant, nu sînt întâmplare, nu frica le înalță în spațiu, / nu sînt ale omului //*⁵⁸

2.6.0. Metataxe.

2.6.1. Enumerațiile asimilează serii de imagini contribuind la dinamismul discursului: *paie, / un maidan nesfîrșit, o absență, / o bucată de piele, iată ce văd / o femeie imensă, o maternitate fierbinte / care ne cuprinde pe toți, / ne mai naștem o dată, iată ce văd. //*⁵⁹, versurile-refren și anumite elemente lexicale repetate sugerează fixarea în memorie a unor dorințe sau idei: *aș vrea să am cutia ta de viteze, Soare, / aș vrea să fiu oglinda ta retrovizoare, / aș vrea să-nțeleg de ce oare, Soare //*⁶⁰, alții introduc pete de monotonie în peisaj: - *la revedere / la revedere*⁶¹ (sintagmă repetată de paisprezece ori). Ele pot încurca raporturile sintactice prin prisma faptului că, de multe ori, subiectul se pierde de membrul său conjugal, predicatul, prin intermediul enumerațiilor.

⁵³ Ivănescu, M., 1997, p.49

⁵⁴ Păunescu, A., 2003, p.21

⁵⁵ Coșovei, T., 1974, p.51

⁵⁶ Naum, G., 1971, p.5

⁵⁷ Vișniec, M., 2004, p.57

⁵⁸ Ghica, M., 1985, p.10

⁵⁹ Ghica, M., 1985, p.51

⁶⁰ Cărtărescu, M., 1985, p.74

⁶¹ Ibidem, p.48

2.6.2. Comparația impresionează prin nuanța cvasi-metaforică pe care o atinge: *Iarna, grea ca un plocat, / Cu chenar de peruzele. //*⁶²; *organele tale, mai ușoare ca puful de păpădie*⁶³;

2.6.3. Inversiunea – mediator al rimei, conferă prin topica inedită o nouă dimensiune poemului, iar cuvintelor, plasarea într-o lumină relevantă: *Pe șoptite, ca tâlharii, / Umblau mierea să le-o fure. //*⁶⁴.

2.7.0 Metasememe.

2.7.1. Epitetul. La nivel stilistic, se observă epitetele șocante hipertrofiate, cu funcție de insolitare a discursului liric: *strămoșul meu paralelipedul congelat*⁶⁵, *motor stelar de produs melancolie și frică*⁶⁶. Principala funcție pe care o îndeplinesc este aceea de a crea imagini inedite, hiperdimensionale sau, dimpotrivă, minimalizate. Epitetul izolat constituit din adjective și din substantive antitetice, cu funcție de insolitare: *O orgă nebună*⁶⁷; modalitatea principală de realizare fiind reprezentată de termeni din sfere opuse ce se exclud reciproc conducând spre efecte și imagini halucinante: *sori de cașmir, de fistic, de Tuborg, de vulpi, de coral.* ⁶⁸//.

2.7.2. Metafora, regină a tropilor în postbelic, reprezintă forma lexicală de disimulare și deghizare cu disponibilitate maximală a contorsiunilor etice sau fizice în ciuda evantaiului posibilităților stilistice de care ar putea dispune limbajul poetic: *În loc de fraga-i guri-i crestat un buzunar, / Și-n loc de trup se-ngustă un sac de oseminte. //*⁶⁹ *sub coastele de catedrală ale toracelui meu*⁷⁰.

2.7.3. Metonimia. Alături de metaforă, metonimia are rolul de a echivala imaginile și de a crea impresia de aneantizare și abstractizare a mesajului intrinsec: *Gloria de flacăra a dimineții*⁷¹, utilizată în loc de cuvântul *soare*.

2.8.0. Metalogisme.

2.8.1. Personificarea, foarte frecventă cu referire la autovehiculele, automobile sau la dispozitive de nouă generație: *bicicleta curăță cartofi*⁷², *mașinile se opresc dintr-o dată / incendiind autostrada*⁷³.

2.8.2. Conglobația. conglomeratul textual face ca poemul să fie asemeni unui magazin universal în care se găsesc elemente de orice tip: *Creierul își varsă / cascadele lui de vedenii și sânge, / menajeriile și istoriile, timpii de cărbune și platină, / mierea și laptele și petrolul, / privind înapoi, alfabet, lăcuste, nirvane, / și golfuri largi și întunecate*

⁶² Arghezi, T., 1985, p.488

⁶³ Cărtărescu, M., 1985, p.64

⁶⁴ Arghezi, 1985, p.490

⁶⁵ Naum, G., 1971, p.57

⁶⁶ Cărtărescu, M., 1985, p.57

⁶⁷ Ghica, M., 1985, p.6.

⁶⁸ Cărtărescu, M., 1985, p.9

⁶⁹ Arghezi, 1995, p.519

⁷⁰ Cărtărescu, M., 1985, p.64

⁷¹ Ghica, M., 1985, p.50.

⁷² Dinescu, M., 1978, p.69

⁷³ Vișniec, M., 2004, p.17

păduri, / labirinte și săli umplute de apă, adunînd / secundele toate în grămezi de nisip. //
74

2.8.3. Asocierile paradoxale: *Chiar dacă nu se întâmplă nimic / Se întâmplă o mie de lucruri / Între noi. //*⁷⁵ creează impresia de lirism tăios, răspicat, agitat, generator de contradicții. Epanadiploza, formă specială de repetiție poate spori efectul de brevilocvență, fiind totodată manifestare a unui flux de enumerații: *Sînt așteptat de un smarald, de perlă, / de boala scoicilor sînt așteptat, / de cîntecul pițigăiat de mierlă / de răgetul de taur cornorat. //*⁷⁶, anadiploza: *Cerul era senin, tot, senin, / Senin ca sticla, / Senin ca lacrima. //*⁷⁷.

2.8.4. Sintesteziile obținute din stranieți asociative contribuie la dereglarea simțurilor și la răsturnarea viziunilor; ele devin energii vibrante: *teiul mirosind a plîns senin*⁷⁸, *alunec pe dărele unsuroase de asfalt*⁷⁹, *Simt iar în gură gust suav de-amiază*⁸⁰ sau chiar proiecții asupra trecerii într-o nouă dimensiune existențială: *carnea-mi miroase de pe-acum / a scîndurică de salcâm //*⁸¹.

2.9.0. Punctuația. Din punctul de vedere al punctuației se observă adeseori elipsa marcatorilor grafici coincizând în plan simbolic cu secolulul vitezei, al societății în permanentă activitate, unde factorul uman este un robot la care limbajul a devenit un simplu automatism verbal; existența reducându-se la un simplu joc de simboluri: π camerista, 40542 sau UITĂ-TE LA EI ! ASTEA SÎNT SENTIMENTE ?!, YO3KPA (cfr. Iaru, F., 1990, p.14-51).

3. Teme și motive lirice în a doua jumătate a secolului al XX- lea

- *Moartea autorului* (Roland Barthes) reprezintă o temă centrală abordată de postmoderniști, fiind o formă modestă de afirmare poetică prin aceea că poetul se automutilează din dorința de a-l evidenția pe cititorul textului său: la Lucian Vasiliu: *Existența mea de acum / se rezumă la a exprima / căderile masive de zăpadă //*⁸²; la Matei Vișniec: *câinele se oprește lângă gura mea / și începe să plîngă / Îmi zice trezește-te, bestie umană //*⁸³; moartea autorului se produce și ca schimb al alterității – transferul dinspre eu auctorial către tu auctorial: *De ce zici că nu ți-e favorabil peștele ? / Poate pentru că depinde atît de mult de curenții cosmici //*⁸⁴; sau ca fenomen de interschimbabilitate între el și eu, respectiv obiectiv-subiectiv: *el însumi desface apoi elitre de staniol, despătorește enorme aripi de muscă //*⁸⁵;

⁷⁴ Ghica, M., 1985, p.6

⁷⁵ Sorescu, M., 1976, p.146

⁷⁶ Stănescu, 1985, p.354

⁷⁷ Stancu, Z., 1987, 137.

⁷⁸ Dinescu, M., 1978, p.13

⁷⁹ Vișniec, M., 2004, p.31

⁸⁰ Brumar, E., 2012, p.7

⁸¹ Dinescu, M., 1978, p.7

⁸² Ibidem, p.10

⁸³ Vișniec, M., 2004, p.128

⁸⁴ Sorescu, M., 1976, p.34

⁸⁵ Cărtărescu, M., 1985, p.65

- Accentul dinspre liricitate spre epicitate creează impresia de poezie dinamică sau *poezie în acțiune*, a obiectelor, însă epicitate contemplată prin gândire participativă a unui eu epic: *într-o noapte a plouat, foarte tare cu fulgere, / și când am ieșit din casa unde așteptasem zadarnic, s-a stins / lumina electrică în tot satul. //*⁸⁶; *e sîmbătă seara. Stau în camera mea și citesc. Veioza emailată / lipsește, e plecată la discotecă. //*⁸⁷;
- *Metamorfoza* ca procedeu mitologic: *Într-un fel de narcisism generos. / Ne oglindim unul într-altul //*⁸⁸ și *metamorfoza textuală* sau deghizarea expresionismului în concretismul prea banal sau prea absurd: *Deschide fereastra, / privește ploaia, furtuna. / Nu privi în jur - / ci numai ploaia //*⁸⁹; *șoseaua ștefan cel mare era în lucru de vreo 6 luni, se întindeau cabluri / zmeurii iar tramvaiele circulau pe o singură linie //*⁹⁰;
- Poezia *literală* a lumii și a lucrurilor și limbajul ca procedeu de exorcizare a lumii, exterioare: *E GROAZNIC, TOATE CUVINTELE SCRISE PÂNĂ ACUM / MI S-AU DESPRINS DE PE FAȚA ALBĂ A FOII / ȘI AU ÎNCEPUT SĂ PLUTEASCĂ PRIN ÎNCĂPERE / SĂ MI SE ÎNALȚE LA CER*⁹¹; *A n-avea nici o aderență / [...] / Ț n-avea nici o aderență, - / [...] / Ț mizerabil s-a transformat într-un rîu de Țuri / În care pînă la urmă s-a înecat, / deși spun unii că ar fi vorba de o sinucidere.*⁹² // ;
- Dimensiunea cosmică și cea mistică devin repere fundamentale, de asemenea acestor caracteristici le sunt aglutinate direcțiile onirică și imagistică, care combinate cu *dicteul automat*, creează o lingvistică halucinatorie: *Azi la prânz, lăsați-mă așa / Să plutesc cu scroful, cu oase, / Peste mese-n curte, peste case. //*⁹³; *mirosul bun și atroce al cărnii incendiindu-se / singură, fumul ei albăstrui*⁹⁴;
- Complexul sterilității și ineficacității limbajului de a exprima indicibilul și inexplorabilul, iar cuvintele își pierd capacitatea de elemente salutare: *ceea ce vine distruge cuvintele*⁹⁵ ; *televiziunea / și presa și din ce în ce / mai puține cuvinte, mai puține linii pe ecran, hîrtia fotografică //*⁹⁶
- Antropocentrismul sau omul perceput ca entitate primordială într-o permanentă căutare de sine în scopul autoidentificării; uneori poeții îndeplinesc rolul vechilor filosofi greci (v. *O plimbare cu birja*, Vișniec, M., 2004, p.61)
- Intelectualizarea emoțiilor cu transferul de pe poezia emotivă pe cea de imagini constituite pe o mistică lexicală, vaticinară: *Un cosmos tânăr se va naște curînd / dintr-o matcă răstignită pe o cruce / Valuri de oameni, fărîme de nemăsurabil ocean*

⁸⁶ Ivănescu, M., 1997, p.57

⁸⁷ Cărtărescu, M., 1985, p.25

⁸⁸ Sorescu, M., 1976, p.19

⁸⁹ Coșovei, T., 1974, p.47

⁹⁰ Cărtărescu, M., 1985, p.161

⁹¹ Vișniec, M., 2004, p.36

⁹² Teodorescu, V., 1984, p.103

⁹³ Dimov, L., 1997, p.119

⁹⁴ Ghica, M., 1985, p.27

⁹⁵ Ibidem, p.65

⁹⁶ Cărtărescu, M., 1985, p.203

/ inundă cuvintele⁹⁷; și izvoare și râuri și fluvii și mări și oceane și din geamurile / birourilor și din ochii viețuitoarelor, aruncând lumini oblice / din boabele transparente de rouă, pământul fosil //⁹⁸;

- Poezia ca gândire *sui-generis*, având caracter spontan și funcție agitatorică; Gellu Naum ne servește un aport liric halucinatoriu, izvorât dintr-o imaginație nestăvilită: *Între dovezi de floarea soarelui și nasturi / ne rețineau reperele unei haotice stabilități*⁹⁹, dar și la mulți alți poeți, de pildă Mircea Cărtărescu: *smochina mustăcioasă din țeastă, ghebosul de sub meninge / frecându-și barba de stele, suflecându-și nasul în trandafir / ștergându-și nasul ceața de sudoare cu norii //¹⁰⁰ ;*
- Levitația (temă foarte frecventă în poezia lui Mircea Cărtărescu) se manifestă ca necesitate de desprindere de sistemul terestru sau de părăsire a planului realității atât a *obiectelor survolante*, cât și a omului: *îndepărtându-mă încet și plutind / am văzut galaxia ca un ceasornic cu capac de argint //¹⁰¹; levitam iar, cu mâinile-n buzunare¹⁰²;*
- Orașul-carceră, năucitor al instinctelor și simțirilor umane, îl desensibilizează pe individ: *Orașul ne-nclăștează în crunta lui vîltoare; / Bolnavi de zgomot, gîrbovi de-o viață de cutie, / Noi nu mai știm cum să vorbim cu-o floare, / Cum s-ascultăm un glas de ciocârlie.¹⁰³ //;*
- Inserarea foarte frecventă în text a numelor personalităților culturale sau politice: *Înțeleg apariția pe planetă a unor vise ca Lenin, / Lautréamont, Hegel, Freud, Marx, Breton¹⁰⁴ //; apoi paris match, coșovei / lefter, bineînțeles dom' florin / stancione și cristina, dinu săraru și led zeppelin ¹⁰⁵//*

Motivul oglinzii (din același câmp lexical: vitrinele sau geamurile din magazine) – semn al transfigurării realității, al magiei, având caracter oracular: *sînt o oglindă purtată de-a lungul unei oglinzi¹⁰⁶*; motivul oului – simbol al increatului și al perfecțiunii: *înotând din greu spre soarele ovarian / pînă ce oul își întări ipsosul¹⁰⁷*; motivul culorilor privitye din perspectivă daltonistă – proiecția distorsionată de imagini dereglează simțul vizual, perceput nu ca handicap ocular, ci ca deschidere spre o lume neconvențională (*Dama albă lunecă peste zăpezi roșii*¹⁰⁸, *sîngele verde¹⁰⁹*; motivul păianjenului, semn al misterului este destul de frecvent în opera postmodernă: *în loc de creier un păianjen cu labele strânse¹¹⁰*.

⁹⁷ Ghica, M., 1985, p.67

⁹⁸ Cărtărescu, M., 1985, p.152

⁹⁹ Naum, G., 1971, p.29

¹⁰⁰ Cărtărescu, M., 1985, p.146

¹⁰¹ Cărtărescu, M., 1985,, p.19

¹⁰² Ibidem, p.57

¹⁰³ Philippide, A., 1979, p.30

¹⁰⁴ Teodorescu, V., 1985, p.118

¹⁰⁵ Cărtărescu, M., 1985, p.188

¹⁰⁶ Ibidem, p.205

¹⁰⁷ Ibidem, p.140

¹⁰⁸ Vasiliu, L., 1983, p.15.

¹⁰⁹ Idem, p.52

¹¹⁰ Cărtărescu, M., 1985, p.202

4. Concluzii: Temele obsedante și subiectele centrale pe care autorii de poezii postbelice le abordează, conduc la încadrarea acestora în anumite tipare scriitorești speciale, fapt ce conduce spre o diversificare de genuri poetice, iar aceste acte generează un lirism prolific. Îngemănarea riturilor vetuste cu activitățile mecaniciste cotidiene, precum și învelirea în livresc și mitologic a materiei lirice determină geneza peisajului literar postmodern: *și strălucirea orbitoare a unei civilizații în apus / care copleșită de propriul ei fast / alunecă printre petarde și jerbe, printre galaxii / și memorii, pe nori / în gura deschisă a haosului. //*¹¹¹.

5. Bibliografie de autor:

- Arghezi, T., *Versuri*, București, Editura Cartea Românească, 1985.
 Bodi, Andrei, *Studii pe viață și pe moarte*, (Poezie), Pitești, Editura Paralela 45, 2000.
 Brumar, Emil, *Dulapul îndrăgostit*, Iași, Editura Tipo Moldova, 2012.
 Cărtărescu, Mircea, *Totul*, București, Editura Cartea Românească, 1985.
 Coșovei, Traian, *Lauda fluviului*, (Versuri), București, Editura Eminescu, 1974.
Dicționarul explicativ al limbii române, (DEX), București, Editura Univers Enciclopedic Gold, 2016.
 Dimov, Leonid, *Carte de vise*, (Versuri), Chișinău, Editura Litera, 1997.
 Dinescu, M., *Proprietarul de poduri* (Stampe europene), București, Editura Cartea românească, 1978.
 Ghica, Magdalena, *O tăcere asurzitoare*, București, Editura Eminescu, 1985.
 Iaru, Florin, *Înebunesc și-mi pare rău*, București, Editura Cartea românească, 1990.
 Ivănescu, Mircea, *Poezii*, București, Editura Vitruviu, 1997.
 Mugur, Florin, *Cartea regilor*, București, Editura Eminescu, 1970.
 Păunescu, Adrian, *Liber să sufăr*, București, Editura Păunescu, 2003.
 Phillipide, Alexandru, *Vis și căutare*, (Poeme), București, Editura Cartea Românească, 1979.
 Sorescu, M., *Descântoteca*, (Versuri), Craiova, Editura Scrisul Românesc, 1976.
 Stancu, Zaharia, *Poezii*, București, Editura Minerva, 1987.
 Stănescu, N., *Ordinea cuvintelor*, (Versuri), vol. I, București, Editura Cartea Românească, 1985.
 Stănescu, N., *Ordinea cuvintelor*, (Versuri), vol. II, București, Editura Cartea Românească, 1985.
 Teodorescu, Virgil, *Un ocean devorat de licheni*, Editura Cartea Românească, București, 1984.
 Vasiliu, Lucian, *Despre felul cum înaintez*, (Versuri), București, Editura Albatros, 1983.
 Vișniec, M., *Orașul cu un singur locuitor*, București, Editura Paralela 45, 2004.

Bibliografie critică:

- Bodi, Andrei, *Direcția optzeci în poezia română*, vol.1, Pitești, Editura Paralela 45, 2000.
 Dimov, Leonid, Țepeneag, Dumitru, *Momentul oniric*, București, Editura Cartea Românească, 1997.
 Delatant, Dennis, (în românește de Delia Răzdolescu), *România sub regimul comunist*, București, Editura Fundația Academică Civică, 2010.
 Fachereau, Serge, *Introducere în poezia americană modernă*, București, Editura Minerva, 1974.
 Oprea, Nicolae, *Printre optzeciști. După Școala de la Târgoviște*, Târgoviște, Editura Bibliotheca, 2018.
 Perian, Gheorghe, *Scriitori români postmoderni*, București, Editura didactică și pedagogică, 1996.
 Spiridon, Monica, Lefter, Ion Bogdan, Crăciun Gheorghe, *Experimentul literar românesc*, Pitești, Editura Paralela 45, 1998.
 Țeposu, G. Radu, *Istoria întunecată și grotescă a întunecatului deceniu literar nouă*, Editura Eminescu, București, 1993.
 Valea, Lucian, *Generația amănată*, Cluj, Editura Limes, 2002.

¹¹¹ Ghica, M., 1985, p.23.

Sitografie:

[https://www.poezie.ro/index.php/poetry/13899098/Poem_%C3%AEn_leopard%C4%83_\(fragment\)](https://www.poezie.ro/index.php/poetry/13899098/Poem_%C3%AEn_leopard%C4%83_(fragment)); accesat la 16 mai 2021; 19: 15